

Més de 100 anys de teatre amateur a Súria

Josep Peramiquel i Cols

La vila de Súria té una dilatada tradició de teatre amateur. La continuïtat i rigor que sovint han aconseguit els seus elencs han donat a aquest art comunitari una carta de naturalesa entre la població. Amb aquest recull, l'autor vol sintetitzar la petita història d'aquesta activitat a la vila, que sovint ha marcat la forma de fer i la iniciativa col·lectiva de la seva gent: des de l'organització dels Pastorets, just als inicis, fins a la col·laboració de guionistes televisius, avui dia, en alguna de les noves propostes de l'entitat del Foment Cultural.

Les arrels

Els antecedents del teatre amateur a Súria poden datar-se a la segona meitat del segle XIX. El cens de població d'aquell moment oscil·la entre els 1.600 i els 2.000 habitants. És un poble agrícola que conviu amb el procés d'industrialització de les fàbriques tèxtils que es van implantant a les riberes del Cardener. El nucli urbà es reduïa als actuals Poble Vell i barri de Sant Jaume i, tímidament, es va dibuixant l'exemple a la línia de la carretera de Manresa a Bassella.

Al local de l'antic Centre Catòlic, ubicat a la primera planta de la plaça Major núm. 4, s'hi representen els Pastorets del Bato i el Borrego, i moltes escenificacions de textos de l'època. El centre té un espai destinat a petit teatre, sense teler de decoracions. Habitualment es representen obres sense mutacions escenogràfiques i pels Pastorets, es canvien els decorats entre quadre i quadre. La seva activitat, vinculada a la direcció de la parròquia, viu en aquest espai fins a acabar el primer quart de l'actual segle, amb força i escalf popular. Entre els anys 1910 a 1912, en què el Centre rep també el nom de Foment de Cultura es presenten els drames *De Pecador a Sant*, de Llorenç Bolanzó, i *Soterrat!*, de Josep O. Marriera, en vetllades seguides de monòlegs o peces còmiques.

El mestre Salvador Vancell i Puigcercós (Sisquer, Solsonès, 1842-Súria, 1896) és un altre dinamitzador socio-

FOMENT DE CULTURA.- Súria :: (CENTRE CATÒLIC)

Escullida funció pel dia 20 de Janer

diada de Sant Sebastià

A dos quarts de vuyt del vespre

PROGRAMA

1. Se posará en escena el grandios drama en tres actes y un quadro, en vers, del florejat poeta 'N José O. Marriera:

¡Soterrat!

en quina obra, aquest quadro d'aficionats hi porta conquerits grans aplaudiments, per la verdadera creació que fa de llurs respectius papers.

REPARTIMENT: — Pèp, Macià; Mossèn Narcís, Castellà; Andreu, Agut (Ll.); Lluís, Rius; Pau, Ros; Enric, Juncadella; Joanet, Agut (J.); Senyor Doctor, Simón. Gent del poble.

¡A riure! ¡A riure! ¡A riure!

2. Representació de la divertida pessa còmica en un acte y en pròsa, original d'En Emanuel Marriera y Pons:

La fantasma de Sant Telm

REPARTIMENT: — D. Nonito, Ros; Ramón, Sèrra; Sinforianet, Castellà; Manellet, Codina; Sr. Gil, Simón; Alcalde, Macià; Secretari, Caballòl.

PREUS Entrada general. . . 20 cèntims
Entrada y seti. . . 30 »

S. Puigcercós

Programa del 1912. La tradició de teatre local en la festa del Vot de Poble a Sant Sebastià, que encara es conserva, ja ha començat.

cultural i organitza vetllades de teatre memorables. Arriba a Súria al 1864 i, entre 1870 i 1880, esdevé propietari d'una casa al nou raval, a peu de carretera, on a la planta baixa hi instal·la un cafè amb sala de teatre. S'hi representen els *Pastorets* d'en Bato i en Borrego. També textos sobre la passió de Jesús i fins algunes sarsueles. L'execució músico-coral és força cuidada i aconsegueix un bon nivell de qualitat. La dedicació teatral d'aquest edifici, vinculat a la fusta artística de Vancell, dura fins al 1894, en què es converteix en escola. Poc després és adquirit per les Germanes Dominiques (1896), que hi estableixen el convent i les dependències del col·legi Sagrat Cor de Jesús (en el seu lloc avui hi ha l'edifici de la caixa d'estalvis *del Mediterráneo*, al carrer Salvador Vancell, 7).

Aquesta afició teatral de finals de segle passa a l'anomenada sala Salipota, també al centre del nou eixample de la vila (avui carrer d'Ignasi Abadal, 7). Fins ben entrada la dècada del 1920, aquest local alberga funcions de teatre amateur. En ocasions, l'elenc format per actors locals es completa amb algunes figures de companyies professionals de Barcelona. El 1911, amb aquesta fórmula es representen el drama castellà de Joaquín Dicenta *Juan José* i l'obra *El místic* de Santiago Rusiñol. L'espectacle nadalenc *Los*

Pastorcillos o El Nacimiento del Salvador d'Antoni Molins, així en castellà, i amb una extensa partitura musical, és un dels plats forts d'algunes temporades. Un dels noms més antics que es conserven escrits en la nòmina d'actors amateurs locals és en Pepet Mallet, que havia interpretat el paper de Borrego, personatge protagonista de l'espectacle nadalenc.

Un altre cau de teatre amateur entre els anys 1920 i 1924 i més endavant, als 1934 i 1935, és la sala de Cal Majó, un cafè-casal del raval de Sant Jaume, portat per la societat 'La Esperanza', que es dedica principalment a organitzar balls i saraus. Al 1921 s'hi representa l'òpera *Marina* de Pascual Arrieta, on excel·leix la veu del tenor Joan Guilà Villaró, *Nasiet*.

El clímax teatral de Súria, entre el 1912 i el 1929, assolix un nivell que dona coratge a aficionats locals per escriure i estrenar algunes obres. Ramon Picas a l'octubre de 1912 estrenà una comèdia en vers: *La pubilla de la Font Pura*. Fèlix Torruella Pujol, el Fèlix de Cal Jaume, escriu *Cors Nobles* (1922), *La Dolorettes* (1924), que aconseguirà gran popularitat, i *El dot de la Marió* (1929).

La primera modernització

Entre 1924 i 1926, el rector Martí Sanglas Alsina compra la finca urbana on es troben emplaçats els actuals locals parroquials i església al carrer de Sant Antoni M. Claret. Emprèn una reforma d'uns espais ja construïts i hi basteix el nou Centre Parroquial, que durant un temps també és anomenat Foment de Cultura. S'hi instal·la una sala de teatre amb escenari de cinc metres de boca, un modern teler de decoracions i una platea que pot encabir fins a tres-cents espectadors.

El polifacètic capellà Antoni Malats Gallès reorganitza el grup de teatre del Centre i presenta l'espectacle nadalenc *Els Pastorets* o *L'Adveniment de l'Infant Jesús*, de Josep M. Folch i Torres, que només fa deu anys que s'ha estrenat a Barcelona. Malats pinta personalment totes les decoracions de l'espectacle i compona una partitura expressa que perdura i es manté encara avui. El canvi ràpid de quadres, gràcies al teler del nou teatre, revoluciona el concepte d'espectacle que fins a aquest moment no s'ha vist mai a la vila. Teodor Coll i Emili March són els primers Lluquet i Rovelló surienens.

La sublevació del juliol de 1936 dona un seriós revés a tota la vida social de la vila. El Centre Parroquial, únic local en actiu en aquell moment, és incautat i s'hi instal·la la seu del sindicat de la Unió General de Treballadors, UGT. Una anècdota amb rerefons teatral fa pressentir el desgavell: al 1932, una companyia professional ve a Súria, al cinema Sòrissa, per a representar una obra de gran èxit a moltes ciutats: *El Divino Impaciente*, de Pemán. En el moment d'obrir taquilla es presenten al local uns escamots amb garrots i pistoles, i disparant algun tret dins el local, foragiten als espectadors que volen presenciar aquesta obra de caràcter religiós.

La represa

Al desembre de 1939 el Govern Civil de Barcelona prohibeix les representacions d'*Els Pastorets*, a no ser que es presenti un exemplar al Govern Civil, que l'espectacle no sigui públic,

El Divino Impaciente, de José M. Pemán, a càrrec de l'elenc del Centre Parroquial, al 1953.

que no es faci pagar entrada... amb totes les traves possibles. A Súria, es refà la instal·lació del teatre del Centre Catòlic i es viuen cinc representacions del text de Folch i Torres, amb un caliu i èxit extraordinari. És un signe de retorn a la normalitat. Amb tot, fa falta disfressar-los: els programes anuncien *Los Pastorillos* i en el repartiment s'hi troben els personatges de l'*Abuela*, la *Lucía*, el *Roque* i el *Simeón*. El director d'aquest moment és Josep M. Castellà Camprubí, *Crespit*, que interpreta també el Satanàs. Josep Pelfort Casas i Joan Massana Tristany són el Lluquet i el Rovelló.

En el període 1942-44, es reprèn amb més força la tradició local d'entrenar un muntatge en la festa del vot de poble de Sant Sebastià, el 20 de gener. Amb elenc mixt i amb incorporació d'altres aficionats, es presenten vetllades artístiques en funcions de tarda i nit al cinema-teatre Sòrissa, situat a l'avinguda de Santa Bàrbara cruïlla amb el carrer Montserrat, avui desaparegut. Són memorables la reestrena de *La Dolorettes*, i altres estrenes de l'autor local Fèlix Torruella, que es completen amb sàinets, sarsueles, recitat de poemes i interpretacions musicals en els entreactes.

Als anys quaranta i cinquanta, el Centre Catòlic o Parroquial és el catalitzador d'una prolífica activitat teatral, que compta amb una participació nombrosa i popular. Entre el 1941 i el 1955, seguint les directrius del moviment d'Acció Catòlica, funcionen alhora dos elencs, el masculí i el femení. Les representacions de caràcter religiós i moralitzant tenen una especial força.

En aquest període, es presenten moltes obres de Francesc Gay, capellà assassinat el 1936 (*Les dones de la Passió*, *Rostos Avall*, *L'Estrella de la Felicitat*); de Ramon Pàmies (*Maleit de Déu*, *El sometent d'Igualada*); de Joan Puntí (*La rosa beneïda*); de Manuel Gomis (*El senyal revelador*, *L'aligot del Castell*, *Lluïta de cors*); del berguedà Ramon Saborit, fundador de la biblioteca popular de teatre catòlic (*Llar Morent*); de Pere Mauri (*Llegenda de Font Romeu*), d'Antoni Moran (*Sacosta*), de Josep Ciurana (*Fe, pàtria i amor*, *El Pirata*) i de

Súria somriu, espectacle de dansa, música i teatre, produït al 1953 per l'Agrupació Artística. És exportat a moltes festes majors de la comarca.

Josep Serra Janer, de Castelladral (*Ànimes de joves*), entre moltes altres.

El 1953, amb especial cura i ressò, es representen dues obres d'èxit de José María Pemán: *El Divino Impaciente* i *El gran Cardenal*. S'entra al cor del teatre català amb *El Ferrer de Tall*, de Frederic Soler, Pitarra, i amb alguns textos de Josep M. Folch i Torres.

Ja amb quadre mixt novament, al 1958 i 1959, amb text i dramaturgia del propi elenc, es presenta una espectacular i participada escenificació de la vida i passió de Jesús de Natzaret titulada *Cristus o La Passió*, amb un cert propòsit de convertir-la en tradicional. Cap a primers dels seixanta segueix un període de renovació amb obres de Santiago Vendrell i Josep C. Tàpies (*El port de les Boires*), Francesc Lorenzo Gàcia (*Quan els records parlen*, *El millor dependent del món*, *Berlín plaça alter núm. 2*) o Cecília A. Màntua (*Princesa de Barcelona*), entre altres.

Ve un període en què minva el ritme d'activitat acostumada. La implantació dels cotxes i la televisió canvien hàbits i es viuen alguns anys de poca producció ben organitzada, que després conduiran a una nova refundació. Abans de seguir, però, retornem cronològicament uns anys enrere.

L'Ateneu

A l'estiu de 1945, neix l'Agrupació Artística de Súria, que reforma i millora l'antiga Sala Salipota convertint-la en el teatre Ateneu i promou una intensa activitat amateur, que es perllongarà durant més de vint anys.

En paral·lel en el temps, aquest nou fòrum de teatre estableix una rivalitat local amb el Centre Parroquial, doblant l'afició i l'oferta escènica amateur de Súria. Sovint es faran representacions els mateixos dies i hores, omplint els respectius teatres i competint fins i tot amb els tres grans cinemes (el Sòrissa, l'Ideal i més endavant el Califòrnia), autèntics monstres de l'oci d'aquests anys.

Fins al 1966, a l'Ateneu es presenten un centenar llarg de muntatges teatrals, a banda de moltes reposicions. Els textos més representats porten marca d'autors com Santiago Rusiñol (*La bona gent*, *La mare*, *Els savis de Vilatrista*); Josep M. Folch i Torres (*La Ventafocs*, *La cegueta Hèlia o la Llum de Jesús*); Josep Pous i Pagès (*Rei i senyor*, *L'endemà de bodes*); Josep M. de Sagarra (*La corona d'espines*, *L'hereu i la forastera*, *El prestigi dels morts*, *La ferida lluminosa*), Àngel Guimerà (*Terra Baixa*, *Mossèn Janot*); José Zorrilla (*Don Juan Tenorio*), Ale-

jandro Dumas (*La Dama de las camelias*), Joaquín Calvo Sotelo (*La muralla*), Eduardo Criado (*Los blancos dientes del perro*), Tennessee Williams (*Zoo de Cristal*), Jaques Devan-José M. Pemán (*El comprador de horas*), Arthur Miller (*La muerte de un viajante*), Alejandro Casona (*La barca sin pescador*), Ignasi Iglesias, Apel·les Mestres, Adrià Gual, Agatha Christie o Lorenzo Gàcia, entre altres.

El 1953, l'elenc de l'Agrupació Artística sorprèn amb *Súria somriu*, un espectacle de teatre, música i dansa, en què hi participa un bon grup de jovent de la vila i del qual es fan quarantacinc representacions, comptant-hi les de Súria i la gira que s'organitza a comarques.

Una altra data memorable de la vida teatral d'aquesta entitat és el 1963. L'elenc surienc, amb les obres *Rebelde* d'Alfonso Paso, *Quan es perd el camí* de Ramon Badosa i *La mort vol viure* de Joaquim Fernández Carbonell, supera les diferents fases classificatòries i guanya el concurs de teatre amateur convocat per l'organització FESTA, Foment de l'Espectacle Selecte i Teatre Associació. Aquest guardó, que s'obté amb la direcció de Jaume Guilà Castellà, ànima de l'Agrupació, fa possible que el quadre surienc actuï amb expectació al teatre Romea de Barcelona. És la nit del 16 de juliol de 1963, en ple dimarts de Festa Major a Súria.

El Foment Cultural, la darrera renovació

El 1973, donant continuïtat a l'antiga tradició de teatre i a altres activitats de cultura popular i lleure formatiu per a infants i joves, es crea el Foment Cultural de la Parròquia. El primer muntatge que es presenta és *Terra Baixa* d'Àngel Guimerà. A base de voluntariat, s'emprèn la reforma del local de l'antic Centre Parroquial, dotant-lo de més comoditat, d'un escenari de més boca, més superfície i més tecnologia. Actualment, encara és el local amb més vida cultural de la població.

El 1974, pocs mesos després d'ésser un èxit a Barcelona, el Foment presenta *El retaule del flautista* de Jordi

Teixidor, que es reposa anys a venir fins a tres ocasions. És la punta de llança que, després d'un rejuveniment a la junta directiva, porta aires nous al teatre amateur local. La recuperació de clàssics vigents de Josep M. de Sagarra (*L'Hostal de la Glòria*, *La ferida lluminosa*, *El Poema de Nadal*, *El Cafè de la Marina*, *Desitjada* o *El Prestigi dels Morts*); de Frederic Soler, Pitarrà (*L'Esquella de la Torratxa*); o de Santiago Rusiñol (*L'Hèroe*), ha conviscut amb la dramatització d'*El diari d'Anna Frank*, la presentació d'una jove *Passió* amb text d'Anton M. Vilarrubias, l'aposta per peces universals de Molière, Eugène Labiche o Bertolt Brecht o abanderar textos més contemporanis de Joan Oliver, Federico García Lorca, Alejandro Casona, Manuel de Pedrolo, Francesc Barceló, Jaume Fuster, Josep M. Benet i Jornet, Dario Fo o Jaume Salom per esmentar els de més renom.

El 1985, el teatre amateur surienc fa un cim en muntar *Pell de Poble*, *Retaule dels fets del còlera de 1885*, un espectacle de teatre popular a l'aire lliure, en plena plaça Major, al nucli antic de Súria. Un guió d'història local, estructurat per Agustí Soler Mas, i una implicació d'un bon gruix de la societat civil de la vila aconsegueixen moure un treball i èxit col·lectius engrescadors. El teatre de gran format queda implantat i de tant en tant és objectiu de l'elenc del Foment: el retaule *Catalaunia 988* (1988) de Soler Mas; *Somnis* (1997) en els 25 anys de l'entitat, i *La extraordinària història de la pubilla de Súria, des d'Adam i Eva fins al judici final* (1998), espectacle de llum, aigua i so a la plaça de Sant Joan, aquests dos darrers, obra del membre del grup i guionista Jaume Esquius Miquel.

La pedrera: Els Pastorets i el teatre infantil

La història del teatre amateur, com ja queda dibuixat, va íntimament lligada a *Els Pastorets*. No sabem pas què va ésser primer. L'espectacle nadalenc ha ajudat molt a l'afició al teatre, ha estat elemental per nodrir els diferents elencs d'actors i actrius i ha introduït

molts espectadors als escenaris de casa. Es més, a Súria, *Els Pastorets* fins han fet una funció integradora entre la població autòctona i la novvinguda procedent de les diferents onades d'immigració que la vila ha viscut en aquest segle.

Els Pastorets a Súria daten del XIX, amb el text protagonitzat per en Bato i en Borrego. Durant tot el segle actual, no han faltat mai a les festes de Nadal de la població, a excepció del període just de la guerra civil. Al 1926, s'implanta el guió de Folch i Torres. A la dècada del 1940, es presenten altres textos: *La Rosa de Jericó* de Duró i Gili –amb destacada part musical interpretada en directe per La Principal de Bages–, es retorna a *El Naixement del Salvador* d'Antoni Molins, *El Misteri de Nadal* de Francesc Gay i *El Naixement de Jesús* de Lluís Millà, per esmentar els més destacats. Tanmateix es recupera tot seguit *Els Pastorets o L'adveniment de l'infant Jesús*, de Folch i Torres, que es consolida definitivament com a espectacle nadalenc insubstituïble.

La força dels anys i la tradició han donat un caràcter autòcton als *Pastorets de Súria*, que es representen encara avui al teatre del Foment Cultural. La música pròpia, amb més de setanta anys de rodatge, la forma d'entendre i presentar alguns personatges, alguns fragments de text propis, la manera de viure l'espectacle, han creat un pòsit que encara avui es manté viu i amb una formidable salut. *Els Pastorets de Súria* actualment són vistos cada any per un miler d'espectadors i se'n fan sis representacions. En els darrers anys, es mantenen dos repartiments cada Nadal, afavorint la màxima participació. La partitura musical és interpretada per la formació de músics locals Mas Torrat.

L'altre fenomen que ha ajudat el teatre amateur a Súria ha estat el creixement del teatre infantil i juvenil. Tant a primers de segle, a la vora del mestre Vancell, com a la postguerra, a l'entorn del Centre Parroquial, com als anys setanta i vuitanta, en la fundació i consolidació del Foment Cultural, el teatre fet per nens i nenes i nois i noies ha esdevingut sovint una espontània escola de teatre que ha nodrit amb efi-

L'elenc de l'Ateneu, al 1963, presenta *Rebelde*, d'Alfonso Paso. És una obra decisiva per classificar-se i guanyar el concurs de teatre amateur, que es clou amb una actuació al teatre Romea de Barcelona.

ciència els quadres que s'han anat succeint.

Els locals destinats a teatre

Ja hem parlat dels locals que han anat albergant el teatre amateur a Sùria. L'antic Centre Catòlic de la plaça Major, la sala Vancell, la sala de Cal Majó, el Sòrissa...

Amb més contemporaneïtat, esmentem el teatre Ateneu. Emplaçat a l'actual carrer Ignasi Abadal, núm. 7, havia tingut entrada pel carrer Salvador Vancell, 11. Era un local reduït, amb un escenari en arc, de cinc metres de boca, amb capacitat per acollir prop de 200 espectadors. Després de fracassar algun intent de convertir-lo en auditori municipal, va enderrocar-se el març de 1976. Avui és un edifici d'habitatges.

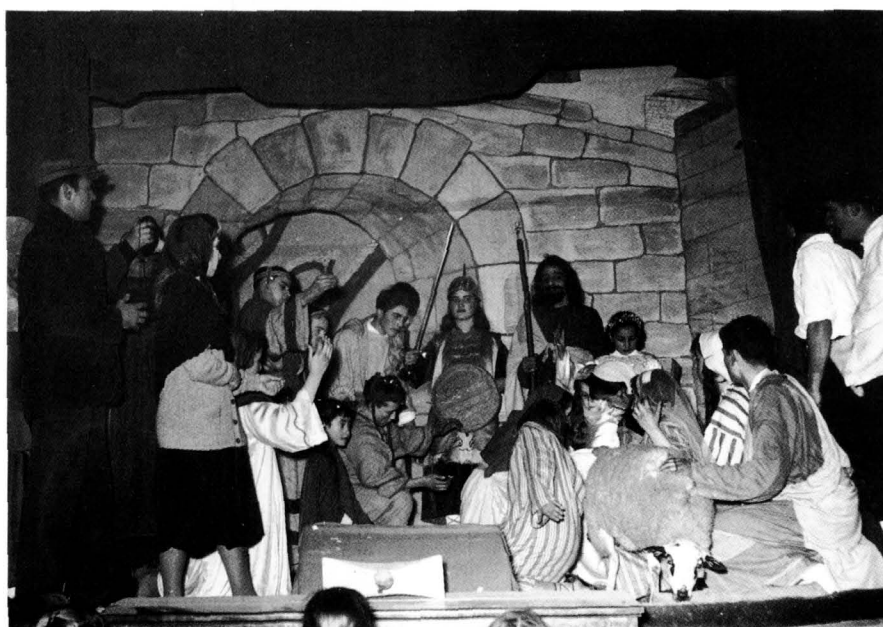
El local del Centre Parroquial bastit el 1926, es renova de la mà del Foment Cultural el 1974. Té un platea acollidora, amb bona visibilitat i acústica excel·lent, escenari de vuitanta metres quadrats de superfície, teler apte per a nombroses decoracions i amplis vestidors.

Durant la dècada del 1986 al 1997,

pren certa vida teatral l'antic cinema Califòrnia –un local amb capacitat per a més de 800 espectadors i escenari de dotze metres de boca–. En convertir-se en equipament municipal, el Foment Cultural hi presenta una quinzena de muntatges (entre espectacles propis i escenificacions de suport a l'acte de

proclamació de les pubilles de Sùria). El 1997, l'ajuntament decreta el seu tancament per raons de seguretat estructural de l'edifici.

Als anys vuitanta, la fundació de la residència d'avis Bell Repòs, com a equipament auxiliar a la seva funció assistencial, construeix un nou local

Els Pastorets de Sùria, al Centre Parroquial, als anys cinquanta. Quadre del portal de Betlem i apoteosi, segons el text de Josep M. Folch i Torres.

Pell de Poble, el 1985. La suma d'esforços individuals i d'entitats, l'orquestra amb música expressa, l'escenificació sobre les lloses de la Plaça Major, el públic en graderia-anfiteatre i un text que reflecteix sentiments i història locals, són els ingredients d'un fenomen teatral de gran ressò.

destinat a teatre, força ben dotat i amb abundància de recursos. Al seu voltant, un grup de veterans amateurs inicien algunes vetllades i funcions de teatre que continuen, amb altres aficionats i reunint de tant en tant la col·laboració

d'entitats i grups artístics de Súria i comarca. Durant aquests pocs anys de vida, s'hi han representant obres de teatre clàssic català (*Terra Baixa* de Guimerà, *L'alcova vermella* de Sagarra), vetllades d'*Els Pastorets* (seguint

també el text de Folch i Torres), festivals de varietats i diverses escenificacions d'homenatge i record, entre altres.

Teló final

No cal dir que, a cada època, tot aquest teatre casolà ha tingut una funció semblant i diferent. En determinats moments ha estat escola. Segurament escola d'aprenentatge general en anys d'ensenyaments deficitaris. També en escola cívica. El teatre d'aficionats ha estat articulador de l'associacionisme, del treball en equip, de la solidaritat. Ha estat un mòbil pedagògic per a la divulgació de valors, per a la difusió de la història del país, de la llengua... Ha estat i és encara un inesgotable exercici d'imaginació i, encara que dins de l'amateurisme, pot seguir essent vaixell insígnia per continuar avançant cap a nous conceptes i noves idees en el nostre horitzó cultural.

Josep Peramiquel i Cols

Membre del grup de teatre del Foment Cultural de Súria i redactor de la revista local *El Salí*

L'Hèroe de Santiago Rusiñol, a càrrec del grup del Foment Cultural. Escenificació al casal Califòrnia, al 1992.